

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 10. septembrī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jānis Neimanis un Juris Juriss,
kolēģijas sēdē izskatījusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs)
pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 160/2026),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Zinātniskās darbības likuma 26. pantu (*redakcijā, kas bija spēkā no 01.07.2020.–28.07.2022.*) un Augstskolu likuma 26. panta septītās daļas trešo teikumu (*redakcijā, kas bija spēkā no 09.05.2020.–28.10.2020.*) (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106. panta pirmajam teikumam un 113. pantam un spēkā neesošu no viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

2. Zinātniskās darbības likuma 26. pants (*redakcijā, kas bija spēkā no 01.07.2020.–28.07.2022.*) noteica zinātniskajās institūcijās paredzētos akadēmiskos amatus un kārtību, kādā tiek ievēlētas personas akadēmiskajos amatos. Savukārt Augstskolu likuma 26. panta septītās daļas trešais teikums (*redakcijā, kas bija spēkā no 09.05.2020.–28.10.2020.*) paredzēja: nosakot akadēmiskā personāla vai to personu skaitu vai īpatsvaru augstskolā, struktūrvienībā vai studiju programmas īstenošanā, kurām ir doktora grāds, ņem vērā tikai akadēmiskajos amatos ievēlētās personas.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1.¹ punktam vairāku aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā pieļaujama, ja apstrīdētie akti ir savstarpēji cieši saistīti un to izvērtēšana vienas lietas ietvaros var sekmēt vispusīgu un ātrāku lietas izskatīšanu.

Apstrīdētās tiesību normas ir cieši saistītas, jo tās regulē zinātniskajās institūcijās noteikto akadēmisko amatu statusu un nosaka kārtību, kādā ievēlē personas akadēmiskajos amatos. Tādēļ apstrīdēto normu izvērtēšana vienas lietas ietvaros varētu sekmēt pieteikumā izvirzītā tiesību jautājuma ātrāku izvērtēšanu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1.¹ punkta prasībām.

4. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt minētā panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Pieteikuma iesniedzējs tika ievēlēts vadošā pētnieka amatā uz sešiem gadiem, noslēdzot terminētu darba līgumu ar zinātnisko institūciju uz viņa ievēlēšanas periodu. Pēc ievēlēšanas profesora amatā, ar darba līguma grozījumiem, viņa darba līguma termiņš vadošā pētnieka amatā tika noteikts īsāks nekā sešu gadu ievēlēšanas termiņš. Pieteikuma iesniedzējs cēla prasību tiesā, lūdzot atzīt šos darba līguma grozījumus par noslēgtiem uz nenoteiktu laiku un piedzīt darba samaksu. Tiesa prasību noraidīja, atzīstot, ka viņš pie viena darba devēja vienlaikus nodarbināts divos atsevišķos amatos, kur profesora amats ir pamatdarbs, bet vadošā pētnieka amats – papildu darbs. Pamatojoties uz apstrīdētajām normām, tiesa secināja: apstāklis, ka darbiniekam uz likuma pamata ir tiesība tikt nodarbinātam akadēmiskajos amatos uz ievēlēšanas termiņu, neatkarīgi no tā, vai tas ir pamatdarbs vai papildu darbs, nepiešķir personai tiesības pildīt papildu darbu uz nenoteiktu laiku.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas aizskar viņam Satversmes 106. panta pirmajā teikumā garantētās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un saglabāt esošo nodarbošanos, kā arī Satversmes 113. pantā ietverto zinātniskās darbības brīvību.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona konstitucionālo sūdzību var iesniegt tikai tad, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

Pieteikuma iesniedzējs pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru tika noraidīta viņa prasība, pārsūdzēja apelācijas instances tiesā. Savukārt tās spriedumu viņš pārsūdzēja kasācijas instances tiesā, kuras lēmums nav pārsūdzams. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums nosaka: “Konstitucionālo sūdzību (ieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad stājās spēkā Senāta lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Ieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2026. gada 23. augustā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

6. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka ieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai ieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Ieteikumā norādīts, ka vadošā pētnieka amata termiņš izriet no likuma un nav attiecināms tikai uz darba devēja un darbinieka vienošanos par darba līguma termiņu. Ieteikuma iesniedzēja ieskatā, likumdevējs, pieļaujot divu akadēmisko amatu savienošanu un vienlaikus nosakot vadošā pētnieka amatā ievēlēšanu uz sešiem gadiem, nav izveidojis pietiekamu un efektīvu tiesisko mehānismu personas jau iegūtā vadošā pētnieka amata aizsardzībai līdz ievēlēšanas termiņa beigām.

6.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valstij ir pienākums atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot savas tiesības

brīvi izvēlēties nodarbošanos (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 28. janvāra sprieduma lietā Nr. 2020-29-01 17. punktu*). Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ir nostiprināts arī tāds būtisks tiesību brīvi izvēlēties nodarbošanos elements kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos arī nākotnē (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2020-36-01 12. punktu*). Tomēr šī norma neliedz valstij noteikt prasības, kas personai jāizpilda, lai tā konkrētu nodarbošanos varētu īstenot, ciktāl šādas prasības ir saderīgas ar vispārējiem tiesību principiem un citām augstāka juridiska spēka tiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 22. septembra sprieduma lietā Nr. 2024-28-01 8. punktu*).

Tiesa Pieteikuma iesniedzēja gadījumā ir atzinusi profesora darbu par pamatdarbu, secinot, ka darba līguma spēks laikā nosakāms tieši atbilstoši profesora amata darba līgumam, kas strīdus periodā noslēgts uz noteiktu laiku, proti uz Pieteikuma iesniedzēja ievēlēšanas termiņu profesora amatā (*sk. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas [datums] sprieduma lietā Nr. [..] 14.5. un 14.7. punktu*). Savukārt attiecībā uz papildu darbu judikatūrā atzīts, ka darbiniekam ir tiesības uz samaksu par papildu darbu, bet nevis tiesības uz papildu darbu pēc būtības. Papildu darbs nevienam netiek garantēts, un darba devējam arī nav pienākuma nodrošināt darbinieku ar papildu darbu. Noteikuma par papildu darba veikšanu iekļaušana darba līgumā nerada darbiniekam patstāvīgas tiesības prasīt darba devējam nodrošināt papildu darbu, savukārt darba devējam tas nerada pienākumus nodrošināt darbinieku ar papildu darbu (*sk. Senāta 2018. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. SKC-552/2018 8.4.1. punktu*).

6.2. Vērtējot Satversmē ietverto pamattiesību ierobežojuma atbilstību, Satversmes tiesa pārbauda, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu, tostarp ievērojot labas likumdošanas principu. Turklāt ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, kādu svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad tas noteikts. Savukārt, vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa pārbauda, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem šo mērķi var sasniegt, un vai ierobežojumi ir samērīgi ar leģitīmo mērķi. Tas, vai izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesa pārbauda, vai šo mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kuri būtu

tikpat iedarbīgi (*sk. piemēram, Satversmes tiesas 2025. gada 22. septembra sprieduma lietā Nr. 2024-28-01 9.–12. punktu*).

Pieteikumā nav pamatots, vai apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību iespējamais ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu, kā arī nav norādīts pamattiesību iespējamā ierobežojuma leģitīmais mērķis un sniegts juridiski pamatots minētā ierobežojuma samērīguma izvērtējums. Tāpat pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, kāpēc likumdevējam būtu pienākums apstrīdētajās normās noteiktās garantijas personai tikt ievēlētai akadēmiskā amatā uz sešiem gadiem, attiecināt arī uz tās veikto papildu darbu. Savukārt tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumus Satversmes tiesa nepārvērtē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*).

Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam un 113. pantam.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 160/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina